
Svätec a jeho funkcie v spoločnosti II.

Eds. Rastislav Kožíak – Jaroslav Nemeš. Bratislava: Chronos, 2006. 332 s.
ISBN 80-89027-20-2

© Centrum pre štúdium kresťanstva. Všetky práva vyhradené.

Pri citovaní prosíme dodržať autorské práva jednotlivých autorov a uvádzať zdrojovú publikáciu.

All published work, regardless of the medium in which it was published, is considered by law to be copyrighted by the author. It is important that all such articles and references to them be attributed to the author and source.

Fenomén svätca v dejepisnom vyučovaní

Miroslav Kmeť

KMEŤ, Miroslav: *The Phenomenon of Saints in Teaching History.*

In: Svätec a jeho funkcie v spoločnosti II. Bratislava: Chronos, 2006, p. 311-322.

This study is dedicated to various aspects of the phenomenon of saints as historical figures. It considers references to this subject in Slovak, Czech and Hungarian history textbooks. The author introduces possibilities of approaching and developing this subject in history classes primarily with the use of textual aids from the pen of the selected saints. Especially the lives of St. Augustine and St. Ignatius Loyola mediated through their own perception of reality can influence students' activity during lessons and disturb embedded stereotypes in suggestive way.

KEYWORDS: Teaching History, Saints

Historické postavy s výnimočnými osudmi sú oddávna nevyhnutnou súčasťou výučby dejepisu. V období monarchie bolo vyučovanie dejepisu v zásade postavené na portrétoch ľudí, ktorí podľa vtedajších názorov determinovali priebeh dejín. V tomto prípade išlo predovšetkým o panovníkov, pretože zvlášť dôležitým cieľom bolo už podľa Ratia educationis prebudiť v žiakoch lásku ku kráľovi, jeho rodine a vlasti, čím sa mali u detí vybudovať základy všetkých občianskych cností. Po dlhšom období pestovania iných prístupov a metód vo vyučovaní dejepisu sa v súčasnosti z didaktického hľadiska považuje za inovatívne vyučovať mnohé témy prostredníctvom rôznych podôb biografickej metódy, ktorá sa nemusí viazať na tzv. významné osobnosti, ale aj na tzv. obyčajných ľudí (často výraznejšie spätých s tematikou každodennosti), pravda, pokiaľ sú k dispozícii relevantné údaje z ich života, odrážajúce a dokumentujúce konkrétne historické obdobie, resp. konkrétny historický fenomén.¹ Pod pojmom historická osobnosť J. Albery definoval fyzickú osobu, ktorá sa svojím životom, činnosťou a zanechaným dielom signifikantne

¹ Napr. pochopenie života lovcov a zberačov cez životné osudy Nisy, ženy zo sanského kmeňa Kungov (SHOSTAKOVÁ, M.: Nisa, dcera Kungů. Intimní život ženy mizejícího světa. Praha: Mladá fronta, 1993), poznávanie európskeho neolitu cez životný príbeh Ōtziho (SPINDLER, K.: Muž z ledovce. Praha: Mladá fronta, 1998), obdobia včasného stredoveku cez každodenný život konkrétneho roľníka Ostoja, ktorý žil v prvej polovici 12. storočia v Levom Hradci ako dušník únětického kostola (SMETÁNKA, Z.: Legenda o Ostoji. Archeologie obyčejného života v raně středověkých Čechách. Praha: Mladá fronta, 1992), poznávanie dramatických čias 17. storočia cez osudy švédskeho dôstojníka a výtvarníka Erika Jönssona Dahlbergha, ktorý po sebe zanechal denník, spomienky, množstvo rytín a kresieb (ENGLUND, P.: Nepokojná léta. Historie třicetileté války. Praha: NLN, 2000, ENGLUND, P.: Nepřemožitelný. Historie první severní války. Praha: NLN, 2003).

angažovala do súdobých spoločenských pomerov a procesov, do významných udalostí, a tak sa dostala (alebo mala dostať) do obsahu výučby dejepisu, pritom život a dielo historickej osobnosti je spravidla vecno-didakticky viacrozmerne, čo zakladá a ponúka rôzne možnosti jeho didaktického využitia v kontexte so súčasným stavom dejepisného vyučovania.² Medzi viaceré kategórie historických osobností patria tiež svätci a svätice – ľudia považovaní po procese beatifikácie a kanonizácie v rímskokatolíckej, pravoslávnej, arménskej, koptskej, etiópskej, malabarskej, maronitskej a niektorých ďalších cirkvách za vzory hodné nasledovania a za nebeských orodovníkov u Boha. V podmienkach sekulárnej školy však nie je možné akcentovať vo výučbe všetky cirkevne chápané atribúty svätcov. Podľa výkladu katolíckej cirkvi v procese svätorečenia cirkev uznala niektorých svojich príslušníkov za hodných úcty a nasledovania pre zbožnosť a horlivosť vo viere, dokonalé mravy a cnosti, pritom úspešné zavŕšenie procesu predpokladali aj potvrdené zázraky.³ Fenomén svätcov však vyžaduje v nábožensky indiferentnom prostredí osobitý didaktický prístup.

V súčasných slovenských učebniciach pre základné a stredné školy sa spomínajú svätci v cirkevnom slova zmysle veľmi zriedkavo, skôr ako historické osobnosti vo sfére istých aktivít alebo spoločenského postavenia, a okrem istých výnimiek zvyčajne bez adjektívu svätý alebo blahoslavený – napr. pápeži Kliment, Lev I., Gregor I. Veľký, Gregor II., Gregor III., Lev III., Hadrián II. (bl.), Lev IX., Gregor VII., Urban II. (bl.), Pius X., z ďalších osobností Jana z Arku, Ľudovít IX. (Svätý), Konštantín (Cyril) a Metod, Gorazd, Angelár, Naum, Kliment, z uhorských Štefan I., Imrich, Ladislav.⁴ S prívlastkom „svätý“ sa uvádzajú hlavne sv. Augustín z Hippo Regia, sv. Benedikt z Nursie, sv. Svorad-Ondrej a Benedikt, sv. František z Assisi a sv. Ignác z Loyoly, zriedkavejšie českí svätci (sv. Václav, sv. Vojtech,

² ALBERTY, J.: Fenomén historickej osobnosti vo vyučovaní dejepisu. In: HISTORICA 6 / 1998. Ostrava: FF OU, 1998, s. 109.

³ Prvá písomná správa o bohoslužbe na počesť svätého sa týkala oslavy výročia umučenia sv. Polykarpa v Smyrne v 2. storočí. Proces kanonizácie prešiel v priebehu vekov rôznymi úpravami. Spočiatku patrilo právo kanonizácie diecéznemu biskupovi. Prvú pápežskú kanonizáciu uskutočnil Ján XV. v r. 993, keď vyhlásil za svätého augsburského biskupa Ulricha. Prvým stupňom kanonizácie je beatifikácia (blahorečenie), pričom sa úcta k blahoslaveným obmedzuje len na kláštory, miesto diecézy, cirkevnú provinciu alebo krajinu, odkiaľ blahoslavený pochádzal, kde žil a zomrel. Blahoslaveným môžu byť vyhotovené obrazy a sochy, môžu im byť zasvätené oltáre, nie však chrámy. Až po blahorečení sa môže začať vlastný kanonizačný proces (v pravoslávnych cirkvách sa uznávajú tri stupne kanonizácie – ctihodní, blažení a svätí). Zoznamy svätých uvádzajú ich v určitých kategóriách (podľa činnosti, v ktorých zvlášť vynikli). Katolícka cirkev uctieva spolu vyše 20 tisíc svätých a vyše 200 tisíc blahoslavených. JUDÁK, V.: Dejiny mojej Cirkvi I. Trnava: SSV, 2002, s. 68-69. Podľa katolíckej teológie sú k svätosti povolani všetci kresťania: „Svätosť nie je dielom alebo výkonom človeka, lež ovocím Ducha Svätého a jeho darov. Nepozostáva predovšetkým v mimoriadnych alebo nápadných činoch, lež v mimoriadnej vernosti, láske a trpezlivosti každodenného života, v oslave Boha a službe blížnym, v znášaní utrpenia, prenasledovania a príkorja každého druhu, ak to vyžaduje sláva Božia a služba blížnemu“. MATEJE, A. H.: Viem, komu som uveril. Bratislava: Ikar, SÚCM, SSV, 1990, s. 288-289.

⁴ Napr. v učebnici Dejepis 2. Slovensko v stredoveku a na začiatku novoveku autorov Pavla DVOŘÁKA a Ivana MRVU (1997) sa s prívlastkom svätí uvádzajú sv. Štefan (kráľ), sv. Ladislav a pustovníci Sv. Svorad-Ondrej a Benedikt, prívlastok však nie je vôbec spomenutý pri Cyrilovi, Metodovi a Gorazdovi. V Dejepisnej čítanke 2 (zost.: V. Múcska, M. Skladaný, P. Dvořák, I. Mrva, V. Kratochvíl; 2003) je text s názvom Kresťanské kráľovstvo sv. Štefana a text s názvom Svorad a Benedikt, ktoré sa týkajú života uvedených svätcov.

sv. Ján Nepomucký). Prirodzene, učebnice registrujú svätých len z katolíckeho uhla pohľadu, aj keď z pravoslávnych svätcov sa spomínajú niektoré historické osobnosti. Najviac svätcov (ale bez adjektív) zmieňuje učebnica svetových dejín pre 2. ročník gymnázia⁵ v kapitole „Rekatolizácia – protireformácia“, v ktorej základnom texte sú predstavené tri osobnosti svätcov, a to Karol Boromejský, Ignác z Loyoly a František Xaverský, a v doplňujúcom (rozširujúcom) texte v rámci informácií o reholiach sa spomínajú ďalší štyria svätí – Angela Merici, František Saleský, Jana Františka Frémiot de Chantal a Vincent de Paul. Pre porovnanie napr. v českej gymnaziálnej učebnici *Dějiny pravěku a starověku* sa v kapitole o kultúre neskorej antiky uvádzajú predstavitelia patristiky bratia Bazil a Gregor z Nyssy, Ján Zlatoústý, Hieronym, Ambróz a najmä Augustín,⁶ v učebnici *Dějiny středověku* Tomáš Akvinský, Dominik (z Calaruege), František z Assisi a Ignác z Loyoly,⁷ v maďarskej učebnici *Dejepis I (Történelem I)* Atanáž Alexandrijský, Gregor I. Veľký, Benedikt z Nursie, Patrik, kráľ Štefan I.,⁸ v inej maďarskej učebnici *Dejepis II. (Történelem II)* Benedikt z Nursie, Dominik, Tomáš Akvinský, František z Assisi, kráľ Štefan Svätý, Ladislav, Ján Kapistrán, Ignác z Loyoly.⁹ V doplnkovej učebnici P. Rubovszkého *Dejepis II* sú uvedení aj viacerí zakladatelia reholí alebo ich významní predstavitelia (sv. Bruno, sv. Robert, sv. Bernard z Clairvaux, sv. Norbert zo Xantenu, sv. František, sv. Dominik, sv. Euzébius).¹⁰

Oddávna ľudí priťahovali skutočné alebo kvázi skutočné osudy iných, najmä niečím známymi osobnosťami. Preto sa šírili i rôzne martyrológiá, pasionály, legendy, hagiografie, životy svätých (vitae),¹¹ ktoré bývali v istých obdobiach obľúbeným čítaním, navyše, keď v proklamovanej a mravnými činmi prezentovanej zbožnosti svätcov sa stelesnila postupne sa vyvíjajúca predstava ľudskej dokonalosti. Zároveň je však potrebné si uvedomiť, že termín „svätec“ (ako aj iné pojmy z cirkevnej histórie) podliehali v priebehu času zmenám a mnoho prameňov z minulosti predstavuje nebezpečenstvo určitých deformácií pri historickom bádani a hodnotení konkrétnych osobností. Napr. svätec v neskorej antike sa prikláňal k pasívnemu životu a usiloval sa o dokonalosť cez zrieknutie sa sveta, ale vo včasnom stredoveku v západnej Európe častejšie išlo o osobnosti náboženských vodcov a zakladateľov, ktorí sa aktívne zúčastňovali na spoločenskom a sociálnom živote. Životy svätých a opisy ich zázrakov v mnohých prípadoch vytvárali ustálené modely, resp. kategórie svätcov zodpovedajúcich určitej podobe kresťanskej dokonalosti (mučeníci, vyznávači, askéti, panny, biskupi, svätí králi, mystici, učitelia, misionári atď.). Keďže mnohí svätci stratili postupom času vlastné individuálne charakteristické črty, zvyčajne zapadli do určitých životných typov a neustálym zdôrazňovaním nadčasového charakteru svätosti boli zbavení histori-

⁵ KAMENICKÝ, M. – KODAJOVÁ, D. – TONKOVÁ, M.: *Dejepis. Svetové dejiny pre 2. ročník gymnázia*. Bratislava: SPN, 2003, s. 31-34.

⁶ SOUČEK, J.: *Dějiny pravěku a starověku*. Praha: Práce, SPN, 1995, s. 170.

⁷ BENEŠ, Z.: *Dějiny středověku a prvního století raného novověku*. Praha: Práce, SPN, 1996, s. 121-122, 141.

⁸ SZÁRAY, M.: *Dejepis I*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998, s. 153, 168-169, 212-214.

⁹ SZABÓ, P.: *Dejepis II*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999, s. 47, 55, 61-64, 73, 129, 174.

¹⁰ RUBOVSKÝ, P.: *Dejepis II. Náčrt dejín stredoveku a raného novoveku*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998, s. 22.

¹¹ V oblasti drámy v stredoveku boli obľúbené legendové a mirákulové hry.

ckého rozmeru.¹²

K najpozoruhodnejším osobnostiam svätých z hľadiska obsahu dejepisného vyučovania patria – Augustín Aurelius z Hippo Regia (353-430) a Ignác z Loyoly (1491-1556). Obe historické osobnosti od seba delí viac ako tisíc rokov, odlišné okolnosti života a povahové črty, ale okrem iného ich spája vrúcna osobná výpoveď, ktorá bola spracovaná do literárnej podoby, a tá umožňuje bezprostrednejšie pochopenie týchto postáv a ich konania v konkrétnej časovej perióde. Augustín a Ignác mali nerovnaké životné osudy – jeden pôvodne učiteľ rétoriky z africkej Numídie, druhý vojak a španielsky šľachtic baskického pôvodu – prežili intenzívnu osobnú konverziu a obaja cez náboženské aktivity výrazne ovplyvnili kultúrne dejiny Európy i sveta, Augustín ako biskup, teológ a filozof, jeden z „cirkevných otcov“, a Ignác ako zakladateľ rehole jezuitov.

Sv. Augustín (v terminológii pravoslávnej cirkvi blažený) sa v učebniciach dejepisu vyskytuje zriedkavejšie ako sv. Ignác. V učebnici pre stredné odborné školy je uvedený v kapitole „Kresťanstvo – most k stredovekej vzdelanosti a kultúre“. Autorom textu je charakterizovaný ako „najvýznamnejší predstaviteľ ranokresťanského myslenia“ a zmieny je jeho podiel na udržiavaní poriadku v období politických rozbrojov a jeho činnosť v oblasti teológie a filozofie (hlavne fakt, že v diele O Božej obci predstavil prvú kresťanskú filozofiu dejín).¹³ V učebnici dejepisu pre 1. ročník gymnázií sa v texte kapitoly o kresťanskej vzdelanosti vôbec nespomína, iba pod ilustráciou, ktorá predstavuje Augustínov fiktívny portrét, je uvedený ako „najvýznamnejší predstaviteľ patristiky“ a rubrika „Z hlbín archívov“ obsahuje krátky úryvok z jeho Vyznání (popri úryvku z ustanovení regule sv. Benedikta).¹⁴ Naproti tomu v českej učebnici pre 1. ročník gymnázií mu autor Jan Souček venuje väčšiu pozornosť v samostatnej časti nazvanej „Aurelius Augustinus“. Približuje aj niektoré údaje z jeho života, stručne informuje o jeho dielach Vyznania (Confessiones) a O Božej obci (De civitate Dei), predstavuje jeho filozofiu dejín (ako zápas medzi Božou obcou a obcou diablovou, za ktorú považoval pozemský štát jestvujúci dovtedy, kým budú ľudia zlí); a zdôrazňuje, že Augustín je právom považovaný za najvýznamnejšieho latinského cirkevného spisovateľa a mysliteľa neskorej antiky.¹⁵

Vhodnou textovou pomôckou pre vyučovanie dejepisu na stredných školách sú spomedzi asi 230 Augustínových diel¹⁶ jeho *Vyznania*, dostupné v slovenčine dosiaľ v štyroch vydaniach. Vznikli koncom 4. storočia a podávajú zaujímavý obraz života hľadajúceho intelektuála tej doby, ako aj neskoroantickkej spoločnosti, v ktorej sa pohyboval a ktorej obraz je, prirodzene, sprostredkovaný prizmou jeho kresťanského presvedčenia a zápalu za kresťanské ideály konfrontované s inými

¹² VAUCHEZ, A.: Světec. In: Středověký člověk a jeho svět. Jacques Le Goff (ed.). Praha: Vyšehrad, 1999, s. 263-264.

¹³ FREMAL, K. – CHROMEKOVÁ, V. – MARTULIAK, P. – CHYLOVÁ, E.: Dejepis 1. Od praveku k novoveku. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1997, s. 35.

¹⁴ BARTL, J. – KAMENICKÝ, M. – VALACHOVIČ, P.: Dejepis pre 1. ročník gymnázií. Bratislava: SPN, 2000, s. 175 a 178.

¹⁵ SOUČEK, J.: Dějiny ... 1995, s. 170.

¹⁶ Štefan Pružinský uviedol klasifikáciu Augustínových prác nasledovne: filozofické, dogmatické, polemické, exegetické, morálno-asketické, homiletické, literárno-teologické, básnické a listy. PRUŽINSKÝ, Š.: Patrológia II. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 1980, s. 188.

názorovými systémami (hlavne manicheizmom). Vyznania sv. Augustína nie sú len autobiografiou, resp. memoármi, ale obsahujú pozoruhodné texty z náboženského, filozofického, psychologického, historického a literárneho hľadiska. Augustín neobyčajne úprimne – v mantineloch svojho presvedčenia – vypovedá o intímnych sférach života, o pocitoch i citoch, čím umožňuje empatický prístup k hodnoteniu vlastnej osoby. Živé slovo účastníka udalostí je vždy z didaktického hľadiska osviežením, pôsobí na žiakov motivačne a aktivizuje ich. Využitie takéhoto textu v zmysle Bloomovej taxonómie cieľov umožňuje uplatnenie kognitívnej i afektívnej domény.

Texty Vyznaní sv. Augustína obsahujú viacero didaktických dominánt v učive o kultúre neskorej antiky. Jednou z nich sú Augustínove spomienky na detstvo a školu. V jeho slovách je aj s odstupom času postrehnuteľná istá trpkosť: „*Bože, môj Bože! Koľko biedy a osočovania som vtedy zakúsil! Lebo mne, chlapcovi, odporúčali, že správne žiť znamená poslúchať tých, ktorí ma napomínali, aby som sa vo svete zaskvel a vynikol rečnickým umením, ktoré človeku získa ľudskú chválu a klamné bohatstvo. Preto ma dali do školy, aby som sa učil čítať a písať, hoci ja, úbohý, nemohol som nijako pochopiť užitočnosť tej veci. A jednako, keď som sa nemal väčšmi do učenia, trestali ma ... Pane, nechýbala mi pamäť ani nadanie; tých si mi na ten vek uštedril nadostač. Pritáhovali ma však hry, pre ktoré ma trestali tí, ktorí sa podobne hrávali*“.¹⁷ Úryvok poskytuje pohľad na problematiku rímskeho školského vzdelávania pred viac ako 1 600 rokmi a citové prežívanie žiaka, ako utkvelo v pamäti dospelého muža, na význam rétoriky v súdobej škole. Súčasne ide aj o materiál, ktorý umožňuje diskusiu o základných problémoch výučby a výchovy, včítane tzv. výchovných opatrení, uvedomenie si istých konštánt v správaní človeka napriek ohromnému časovému odstupu, t. j. nechť žiaka k školskej výučbe, obavy z trestu, sklon k hrám a zábave. Na inom mieste textu Augustín uznáva ako svoj hriech vzpieranie sa príkazom rodičov a učiteľov, pretože neskôr mohol dobre použiť tie vedomosti, do ktorých ho pobádali, avšak negatívne hodnotil donucovanie a z jeho uhla pohľadu nízku kvalitu cieľov vo vtedajších školských inštitúciách: „*Ved' nikto nemôže robiť dobro vtedy, keď nechce, i keď je to, čo robí, dobré. Ale ani tí, ktorí ma nútili, nerobili dobre ... Tí totiž, ktorí ma nútili do učenia, nestarali sa, že ho využijem len na nasýtenie nenásytných túžob po bohatstve a hanebnej sláve*“.¹⁸ Augustín tiež poukazuje na rôzne druhy zábavy vtedajšej mládeže – od hier s loptou po divadelné hry. Čiastočne rozoberá i obsah výučby, spomína Homéra, Aristotela, Vergília, výučbu gréčtiny a latinčiny ako cudzích jazykov.¹⁹

¹⁷ SV. AUGUSTÍN: Vyznania. Bratislava: LÚČ, 1997, s. 39-40.

¹⁸ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 42-43.

¹⁹ „Vôbec ťažkosť naučiť sa cudziu reč akoby žlčou zalievala všetku lahodnosť gréckych bájok. Nepoznal som ani jediné slovo, ale krutými vyhrážkami a trestami nútili ma naučiť sa tým slovám. Ved' ako dieťa nepoznal som latinské slová, a predsa som sa ich naučil pozorne, bez strachu, bez trápenia vtedy, keď sa pestúnky so mnou maznali, žartovali a bavili. Naučil som sa teda po latinsky bez toho, aby ma nútili trestami, lebo už moje srdce ma nútilo, aby som vypovedal svoje žiadosti; to by som však nebol mohol urobiť, keby som sa nebol naučil vyslovovať slová, nie síce od učiteľov, ale od tých, ktorí mi rozprávali ... Z toho je jasné, že pri učení omnoho väčšiu hodnotu má slobodná lačnosť po vede než nútenie s vyhrážkami.“ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 45-46.

Augustín veľmi otvorene spomína rôzne svoje nedostatky, hriechy, previnenia a hoci v texte oslovuje Boha, ide mu o poučenie tých, ktorí budú jeho Vyznania čítať. S istým sebatrýznením (a opakovane) píše o účasti na krádežiach: „Aj ja som mal chuť kradnúť, ba kradol som, a to nie z núdze a nedostatku, ale z odporu proti spravodlivosti a z túžby po nepravosti. Kradol som totiž také veci, ktorých som mal dosť, a lepších. Netúžil som ani po veciach, ktoré som kradol, ale väčšmi po krádeži samej a po hriechu ... Lebo nám išlo vždy len o to, aby sme robili to, čo nie je dovolené“.²⁰ Veľmi zreteľne Augustín uvažuje o zmýšľaní adolescentov, o prítlačivosti „partie“, v ktorej sa mladý človek pohybuje a ktorá jeho konanie ovplyvňuje. Atmosféru divadla a jeho diváckej percepcie s neskryvanou afektivitou uvádza nasledovne: „Priťahovali ma divadlá, plné obrazov mojej biedy a ohňa, ktorý rozpaloval moju vášeň. Prečo je to, že človek v divadle chce cítiť bolesť, keď pozerá na smutné a tragické príhody? Je isté, že sám by ich nechcel zažiť, a predsa pri pohľade na ne chce cítiť bolesť a bolesť mu robí rozkoš. Čo iného je to ako biedne bláznovstvo? Tie príhody majú na človeka totiž tým väčší účinok, čím viac má takých vášni v sebe. Keď trpí sám, volá ich utrpením; keď trpí spolu s inými, volá ich súcitom. Ale konečne, aký to môže byť súcit pri vymyslenom divadelnom predstavení? Od diváka sa nežiada, aby prišiel pomáhať, ale aby prejavil len súcit ... A keď sa stane, že tieto ľudské nešťastia, či už také, čo sa skutočne stali, alebo len vymyslené, sú tak predstavované, že nedojmú divákov, vtedy tí odchádzajú z divadla unudení a nadávajúci. Keď však príhody zapôsobili na divákov, vtedy odchádzajú spokojní a plačú od dojatia“.²¹ Pri analýze tohto úryvku by sa študenti popri charakteristike antického divadelného predstavenia mohli zamyslieť nad dôvodmi kritického Augustínovho pohľadu na divadlo, resp. na inej úrovni nad mravnými kategóriami,²² ktoré sú súčasťou textu. V zásade inšpiratívne môže na žiakov pôsobiť Augustínov vzťah ku knihám. So zánietením písal o Cicerónovej knihe Hortensius, ktorá ho vo veku 19 rokov zjavne ovplyvnila a čítal ju nie kvôli vycibreniu jazyka, ale pre jej obsah, pričom však s odstupom času upozornil aj na riziká pôsobivej štylizácie (a rétoriky): „Láska k múdrosti, ktorá sa po grécky volá filozofia, rozduchovalo vo mne čítanie tej knihy. Sú, pravda, ľudia, ktorí filozofiou zvädzajú, okrásľujú a ozdobujú týmto veľkým, zvodným a počestným slovom svoje bludy“.²³ Pre študentov je dôležité si uvedomiť význam kritického postoja pri percepcii rétorického alebo písomného prejavu a aj týmto spôsobom rozvíjať schopnosti a zručnosti pri práci s textovými pomôckami.

Augustín venoval vo Vyznaniach dosť priestoru polemike s manicheizmom a kritike vlastnej príslušnosti k tomuto (ako tvrdil falošnému) náboženstvu či sekte, čo chápal ako zlyhanie a ďalšie ohnivko v reťazi svojich hriechov.²⁴ Jeho kusé informácie o manicheizme a živote v manichejskej komunite nemôžeme považovať za objektívnu výpoveď o tomto náboženskom fenoméne. Problematika konfrontácie kresťanstva a manicheizmu nie je pre svoju zložitosť vhodná pre de-

²⁰ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 60.

²¹ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 72.

²² Resp. zmenami ich chápania v historickom priereze.

²³ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 75-76.

²⁴ Manicheistom bol Augustín podľa vlastného podania 9 rokov, a to vo veku od 19 do 28 rokov.

jepisné vyučovanie.²⁵ Alternatívou by mohol byť jedine voliteľný predmet seminár z dejepisu, avšak po náročnejšej príprave zo strany učiteľa a jasnom definovaní cieľov. Úprimne pôsobí Augustínov pohľad na svoju mladosť. „Vyznáva“ svoje nedostatky ako pýchu, poverčivosť, márnomyseľnosť, teda túžbu po spoločenskom úspechu, sláve, víťazstvách v rozličných pretekoch, napr. rečníckych súbojoch, sklony dôverovať predpovediam astrológov. Veľmi zreteľne o relatívnosti obsahu rečníckych prejavov (zvlášť v právnej praxi) vypovedá nasledujúci úryvok: „*V tých rokoch (t. j. v Augustínovom veku 19 až 28 rokov, pozn. aut.) som vyučoval rečníctvu a ovládaný ctižiadosťou, predával som víťaznú výrečnosť. Ty vieš, Pane, že som chcel mať dobrých žiakov – ako sa to hovoríeva – a bez zlého úmyslu učil som ich ľsti; nekázal som im, aby lesť používali na odsúdenie nevinného, ale niekedy na prospech vinníka. Ty však, Bože, zďaleka si videl, ako sa potácam na šmykľavej ceste, ako podávam len kde-tu trblietajúcu iskierku pravdy v dyme prednášok, ktoré som mával tým, čo hľadali márnosť a lož; bol som ich spoločníkom*“.²⁶ Na inom mieste Vyznaní zachytáva Augustín atmosféru rétorickej školy v Kartágu,²⁷ ktorá bola aj príčinou jeho odchodu do Ríma, kde predpokladal lepšie uplatnenie v lepšom prostredí.

V súvislosti so svojím priateľom Alipiom sa zmienil aj o vplyve davovej psychózy na človeka a jeho skryté sklony k agresivite, konkrétne v súvislosti s gladiátorskými hrami. Alipius študoval v Ríme právo, keďže však ostentatívne odmietal zápasy, spolužiaci ho násilím vzali do amfiteátra, kde podľahol davovému nadšeniu z krviprelievania a stal sa náruživým fanúšikom gladiátorských zápasov.²⁸ Rôzne udalosti a javy spoločenského života Augustína znepokojovali, postupne sa blížil k osobnej konverzii a neskôr krstu (spolu so synom Adeodatom a priateľom Alipiom r. 387), pričom ho ovplyvnilo konanie ľudí, ktorých si vážil. Výrazným príkladom preňho bolo obrátenie rečníka a prekladateľa kníh platonikov do latinčiny Viktorína. Úryvok z textu o Viktorínovom prestupe ku kresťanstvu prezentuje motívy, ktoré oslovili i Augustína, ale aj dobovú atmosféru

---

²⁵ Rigorózne odmietnutie a odsúdenie manicheizmu sa stalo historickou tradíciou: „Majú-li slova, stejně jako lidé, nějakou historii, pak ta, která jsou uvedena shora se nikdy nemohla zbavit kletby, která na ně byla uvalena okamžikem jejich zrodu – a velmi jasně kvůli jejich původu. Přestože se několik málo specialistů pokoušelo probojovat místo historické pravdě, jejich práce nezanechaly stopy na obecně rozšířeném názoru. Od 3. století našeho letopočtu, kdy Mání zaplatil životem za své „ohavné a hříšné kacířství“, nedošlo nikdy k veřejné rehabilitaci manicheistů a jejich učení. Byli tím okamžikem jednou provždy odsouzení.“ DECRET, F.: Mání a tradice manicheismu. Bratislava: CAD PRESS, 1994, s. 9.

²⁶ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 92.

²⁷ „V Kartágu ... bol medzi žiakmi zakorenený veľmi mrzký neporiadny zvyk. Nehanebne vtrhli do školy a takmer bezočivo vyzývavým spôsobom rušili poriadok, ktorý každý učiteľ ustanovil predsa pre dobro žiakov. Vystrájali veľa samopaše, ktorá by mala byť vlastne zákonom trestaná, keby ju nechránil zvyk. Nešťastníci, ktorí ako dovolené robia to, čo podľa tvojho večného zákona nikdy nebude dovolené, a myslia si, že to môžu robiť úplne bez trestu, zatiaľ však sú trestaní vlastnou zaslepenosťou a trpia nepomerne viac útrap, ako sami robia. Keď som bol žiakom, nechcel som si osvojiť také mravy, ale keď som bol učiteľom, bol som nútený tripieť ich od iných“. SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 127.

²⁸ „Len čo uvidel krv, vpil do seba aj krvilačnosť, neodvrátil svoj zrak, ba ešte silnejšie uprel a nevedomky ťiahol do seba aj zúrivosť a radoval sa zo zločinného zápasu a opájal sa krvavou rozkošou. Nebol už taký, aký prišiel, ale bol ako jeden z davu, do ktorého sa dostal, a opravdivý spoločník tých, ktorí ho priviedli“. SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 154.

v Ríme poslednej tretiny 4. storočia.²⁹ Pomerne zriedkavo sú zaznamenané vo Vyznaniach mystické zážitky, študenti by však mali pochopiť, že aj ony majú miesto v živote veriacich (a nielen kresťanov).³⁰ Kniha obsahuje viacero textov, ktoré prezentujú Augustínove náboženské postoje, ale osobitne zaujímavé sú texty s tematikou reflexie citového prežívania autora, napr. fenomén priateľstva,³¹ smútok za zomrelým priateľom, vzťah k matke, bolesť nad matkinou smrťou, kontroverzný vzťah k jeho dlhoročnej družke a k iným ženám.

Sv. Ignác z Loyoly (resp. Iñigo López de Loyola) je v dejepisných učebniciach často spomínaný, zriedkavejšie s osobnou charakteristikou, viac v súvislosti s jeho dielom, t. j. Spoločnosťou Ježišovou. V učebnici pre 8. ročník základnej školy je Ignác (aj s termínom jezuitský rád) uvedený v kapitole o barokovom umení so zdôraznenou súvislosťou intenzívneho pôsobenia na city ľudí cez kázne i umenie.³² V učebnici pre stredné odborné školy ide len o stručnú informáciu o Ignácovi ako zakladateľovi nového rádu v kapitole o reformácii a protireformácii.³³ Viac priestoru dostal sv. Ignác v gymnaziálnej učebnici, ktorá obsahuje aj rozličné údaje z jeho života, od jeho zranenia roku 1521 až po schválenie rehoľných stanov roku 1540 a so zmienkou o jeho smrti roku 1556. Autor textu charakterizoval činnosť jezuitov hlavne v oblasti školstva a misií a spomenul aj Františka Xaverského ako najväčšieho misionára spomedzi jezuitov.³⁴ Česká učebnica dejepisu pre gymnáziá obsahuje stručnejšie informácie o Ignácovi, viac pozornosti je venovanej základným princípom a pôsobeniu nového rádu. Autor textu Zdeněk Beneš zdôraznil prísnu organizáciu a disciplínu, nadnárodnosť, misie a hlavne vynikajúci školský systém, ktorý získal pre katolicizmus tisíce veriacich. Podľa jeho formulácie jezuitské školy

²⁹ SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 201-202.

³⁰ Takýmto zážitkom je tzv. tajomný hlas, ktorý Augustín počul vo chvíli veľkého citového vzrušenia: „Tak som hovoril a plakal v prehorkom kvílení svojho srdca. Tu hľa, zo susedného domu počujem odrazu hlas, hlas, neviem či chlapca alebo dievčaťa, ktorý spevávam tónom často opakoval slová: „Vezmi, čítaj; vezmi, čítaj!“ Zmenil som tvár a začal som tuho premýšľať, či pri niektorej hre nespievajú deti niečo podobného, ale nič takého som nikdy nepočul. Potlačil som prúd slz, vstal som a nevedel som si to nijako vysvetliť, len tak, že mi Boh nariaďuje, aby som otvoril Písmo a čítal to miesto, ktoré nájdem najprv ... Uchopil som knihu, otvoril a začal som potichu čítať kapitolu, na ktorú najprv padli moje oči: „Žime počestne; nie v hýrení a opilstve, nie v smilstve a necudnosti, nie v svároch a žiarlivosti, ale oblečte si Pána Ježiša Krista; a o telo sa nestarajte podľa jeho žiadostí“ (Rim 13, 13-14). Ďalej som nečítal, a nebolo ani treba, lebo keď som dočítal posledné slová vety, vtedy akoby zo žriedla vyrazilo v mojom srdci svetlo istoty a zahnilo tône pochybnosti“. SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 222-223. Úryvok je možné využiť ako ilustratívnu demonštráciu, ale aj na diskusný rozbor problematiky.

³¹ „Bolo však ešte čosi iného, čo upýtalo môjho ducha: spoločné rozhovory a zábavy, vzájomná úslužnosť, spoločné čítanie zaujímavých kníh, spoločné žarty, spoločné poklony, rozličné mienky, ale bez nenávisťi, tak, ako keby človek zo zriedkavého nesúladu chcel urobiť súlad, učiť niekoho spoločne alebo učiť sa spoločne, túžiť po neprítomných, radostne vítať prichádzajúcich. Tieto a podobné znaky vzájomnej lásky, vyjadrené ústami, jazykom, očami a tisícerymi milými pohybmi, rozpaľovali srdce akoby iskrami natoľko, že hoci rôznorodé, predsa spĺývali v jeden celok“. SV. AUGUSTÍN: Vyznania ... 1997, s. 101.

³² TKADLEČKOVÁ, H. – SKLADANÝ, M. – KRATOCHVÍL, V.: Dejepis 3. Na prahu moderného sveta. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1995, s. 16.

³³ FREMAL, K. – CHROMEKOVÁ, V. – MARTULIAK, P. – MATEJKIN, S. – CHYLOVÁ, E.: Dejepis 2. Dejiny novoveku do revolučných rokov 1848-1849. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1997, s. 11.

³⁴ KAMENICKÝ, M. – KODAJOVÁ, D. – TONKOVÁ, M.: Dejepis. Svetové dejiny pre 2. ročník gymnázií. Bratislava: SPN, 2003, s. 33.

dokázali vo výučbe spojiť princípy renesančného humanizmu s dôverou v autoritu katolíckej cirkvi a s jej vieroukou. V záverečnej vete konštatoval, že pedagogické názory a školská prax jezuitov ovplyvnili i pedagogické názory J. A. Komenského. Výkladový text autor doplnil úryvkom z Ponaučení o poslušnosti sv. Ignáca.³⁵ Maďarské učebnice dejepisu pre gymnáziá venovali sv. Ignácovi a jezuitom pozornosť v učivách o reformácii a protireformácii. V učebnici od Gézu Eperjessyho a Lászlóa Benczédiho³⁶ je Ignác predstavený ako muž, ktorý z vojenskej služby prestúpil na kňazskú dráhu. Zdôraznený je vojenský charakter rádu, bezvýhradná poslušnosť „čiernemu pápežovi“ (generálovi rádu), činnosť jezuitov ako spovedníkov, kazateľov, zakladateľov škôl, ale aj ako „úskočných politikov“ a „plantážnikov“ (v Paraguaji údajne na ich plantážach pracovalo vyše 100 tisíc Indiánov).³⁷ Tendenčné je hlavne konštatovanie, že jezuiti pri uskutočňovaní svojich zámerov nevyberali v prostriedkoch, ktoré vychádza z falošnej tézy pripisovanej jezuitom: „Účel svätých prostriedky!“ (v skutočnosti však ide o vyjadrenie N. Macchiavelliho).³⁸ Učebnica Márie Walterovej³⁹ sa Ignácom a jezuitským rádom zaoberá stručne. Na jednej strane pozitívne interpretuje ich činnosť na poli vzdelávania a diplomacie, na strane druhej hodnotí ich činnosť v rôznych oblastiach spoločenskej praxe negatívne ako provokujúcu reakcie zo strany protestantov a „kruhov pokrokových katolíkov“. V učebnici Pétera Szabóa⁴⁰ má Ignác prívlastok „fanatický Španiel“, text obsahuje stručné údaje z jeho života, akcentuje vojenskú disciplínu rádu v záujme „znovuzískania stratenej prestíže“ katolíckej cirkvi, v rozširujúcom texte je zmienaná aj literárna, pedagogická a pastoračná činnosť jezuitov. Učebnicové výkladové texty podliehajú často zjednodušovaniu a klišeovitosti v konštatovaniach, čo je zrejme i v hodnotení jezuitov a v umiestnení informácií v obsahu dejepisného vyučovania.

Rumunský historik René Fülöp-Miller uviedol, že bez ohľadu nato, ako dnes Ignácovo dielo posudzujeme a aké vysoko subtilné psychologické metódy dokážeme použiť na jeho vysvetlenie, bez ohľadu nato, ako veľmi sa od 16. storočia zmenilo naše nazeranie na náboženské problémy, musia i najkritickejšie hodnotenia jezuitov uznať, že Ignácovo dielo malo pre dejiny novoveku mimoriadny význam a čokoľvek sv. Ignác dosiahol, to realizoval s obdivuhodným vzopätím vôle.⁴¹ Podobne sugestívnou výpoveďou ako Vyznania sv. Augustína je aj Ignácova autobiografia, ktorú nadiktoval portugalskému pátrovi Luisovi Gonçalvesovi de Cámara v rokoch 1553-1555. V slovenčine vyšla po prvýkrát v Ríme v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda roku 1961 pod názvom *Zápisky zo života pútnika*. Nový preklad Štefana Senčíka vyšiel v Trnave roku 1997 s názvom *O sebe* a na rozdiel od španielskeho a talianskeho vydania ide o rozprávanie v 1. osobe, ktoré je doplnené poznámkami a vysvetlivkami. Ignácova autobiografia je oveľa stručnejšia i literárne

³⁵ BENEŠ, Z.: Dějepis středověku ... 1996, s. 141.

³⁶ EPERJESSY, G. – BENCZÉDI, L.: Dejepis pre 2. triedu gymnázií. Budapest: Tankönyvkiadó, 1969, s. 218.

³⁷ Veľmi zriedkavo autori učebníc reflektujú výsledky historického bádania v problematike tzv. indiánskych redukcií. Ignorovali ich aj spomínaní G. Eperjessy a L. Benczédi.

³⁸ FÜLÖP-MILLER, R.: Moc a tajemství jezuitů. Kulturní a duchovní dějiny. Praha: Rybka Publishers, 2000, s. 196.

³⁹ WALTER, M.: Dejepis pre 2. ročník gymnázia. Budapest: Tankönyvkiadó, 1991, s. 177.

⁴⁰ SZABÓ, P.: Dejepis II. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999, s. 174.

⁴¹ FÜLÖP-MILLER, R.: Moc a tajemství ... 2000, s. 44-45.

jednoduchšia než Augustínove Vyznania, avšak jednotlivé úryvky ponúkajú viacero možností pre didaktické využitie v zmysle metódy práce s textovými pomôckami, navyše kombinovanej prácou s vizuálnymi pomôckami, keďže 16. storočie (ako aj neskoršie obdobia) predstavuje istý rezervoár umeleckých zobrazení a rytín v súvislosti s Ignáčom i jezuitmi.

Už v úvode je nastolená dramatická situácia bitky o pamplonskú pevnosť roku 1521, kde bol Ignác ťažko zranený. Prvé vety do istej miery pripomínajú Augustínove vyjadrenia, preto by bolo možné využiť metódu „Audi alteram partem“ a konfrontovať tak výpovede oboch svätcov.⁴² Nasledujúci text umožňuje nahliadnúť do pomerne častého spôsobu vedenia vojny v tom čase, keď víťazi sa správali „rytiersky“ k porazeným, t. j. zdvorilo, priateľsky, humánne; zvyčajne však za dohodnutú alebo predpokladanú odmenu. V prípade raneného Ignáca ho Francúzi dokonca dopravili domov. Zaujímavé sú tiež spomienky na liečenie, umožňujú poznať dobové liečebné postupy na konkrétnom prípade. Je vhodné pritom poskytnúť študentom obraz stavu medicíny v tom období.⁴³ Čas liečby trávil Ignác čítaním, ktoré ho napokon hlboko ovplyvnilo: „Pretože som sa veľmi náruživô oddával čítaniu svetských a lahtikárskych kníh, ktoré sa všeobecne volali rytierske romány, len čo som sa dobre cítil, žiadal som, aby mi dali niečo také na skrátenie času. V tom dome však nenašli nijakú zo spomenutých kníh, ktoré som rád čítaval; preto mi ponúkli Vita Christi (Život Krista) a knihu o živote svätých v ľudovej reči. Keď som si viac ráz prečítal tie knihy, začalo sa mi akosi páčiť to, čo som v nich našiel napísané ... Pri čítaní života nášho Pána a svätých zvyčajne som zastal a zamyslel som sa, uvažujúc sám so sebou: Čo by sa stalo, keby som aj ja urobil to, čo urobil sv. František, alebo čo urobil sv. Dominik? Takto som uvažoval o mnohých veciach, ktoré sa mi zdali dobré“.⁴⁴ Prostredníctvom pripravených otázok môže učiteľ so študentmi diskutovať o príčinách Ignáčovho zmýšľania a cez empatiu uvažovať o vplyve ideí a evidentných vzorov v prospech mravnej obnovy jedinca. Ignáčova konverzia vyplývala zo silného osobného presvedčenia, podľa zápiskov neváhal sa odlúčiť od rodiny, aby išiel za svojím cieľom.⁴⁵

Jednotlivé texty sú svedectvom jeho zmýšľania, sklonov k asketizmu a mystickej kontemplácii. Kontakt s duchovnými osobami mu časom neprinášal to, čo od nich očakával, pozoruhodný je v tomto zmysle úryvok reflektujúci jeho cestu z Manres do Barcelony. Pôsobivé je vykreslenie atmosféry pútnikov a cestujúcich na vtedajších cestách v Španielsku, Francúzsku, Taliansku – a napokon aj na území dnešného Izraela a Palestíny. Ignác, ako aj ostatní, zažil násilie i dobročinnosť, zlobu, ľahostajnosť aj ochotu pomôcť, strach z morovej nákazy, žobranie, permanentný hlad, fyzické vyčerpanie, choroby (hlavne žalúdočné ťažkosti a horúčky), posluhovanie v nemocniciach, život bezdomovca aj väzňa, vyšetrovanie pre pod-

⁴² „Do 26. roku svojho veku som sa oddával svetským márnostiam a mojou najobľúbenejšou záľubou bolo cvičenie so zbraňou s veľkou a márnivou túžbou získať si česť ...“ SV. IGNÁC Z LOYOLY: O sebe. Autobiografia sv. Ignáca z Loyoly. Trnava: Dobrá kniha, 1997, s. 36.

⁴³ Pozri bližšie – PORTER, Roy: Největší dobrodini lidstva. Historie medicíny od starověku po současnost. Praha: PROSTOR, 2001 (napr. o chirurgii v 16. storočí na s. 214-218).

⁴⁴ SV. IGNÁC: O sebe ... 1997, s. 38-39.

⁴⁵ Okrem spomínaných kníh neskoršie intenzívne vnímal predovšetkým Nasledovanie Krista (resp. Štyri knihy o nasledovaní Krista) pripísované Tomášovi Hemerkenovi Kempenskému (1379/1380 – 1471), augustiniánskeho mníchovi v kláštore na Hore sv. Agnesy.

zrenie z vojenského vyzvedačstva aj vyšetovanie inkvizíciou pre podozrenie z kacírstva, život študenta a potulného kazateľa. Zápisky poskytujú celý rad úryvkov vhodných pre využitie v školskej praxi. Obdivuhodný bol u Ignáca jeho neustály zápal, svoje presvedčenie o náboženskej dokonalosti dával otvorene najavo, neustúpil ani pred zastrašovaním a výsmechom. Jeho postoje a osobná charizma mu postupne priviedli spoločníkov, ktorí boli ochotní znášať ťažkosti v duchu mysticky a emotívne prežívanej viery. Svedectvom takéhoto vnímania života je nasledujúci úryvok – zachytávajúci zážitky Ignáca a jeho dvoch spoločníkov vo Vicenze: „... *našli sme za mestom dom, ktorý nemal ani dvere, ani okná; v ňom sme spávali na troške slamy, ktorú sme si priniesli. Dvaja z nás vždy chodievali dva razy cez deň žobrať almužnu; ale prinášali tak málo, že sme sa z toho horko-ťažko mohli vyživiť. Zvyčajne sme jedávali troška vareného chleba, keď sme ho mali; varenie pripadlo tomu, kto ostal doma. Takto sme prežili štyridsať dní, nevenovali sme sa ničomu inému než modlitbám*“.⁴⁶ Uvedený text ponúka možnosť pochopiť silu vnútorného odhodlania, vôle, intenzívnej viery („ktorá hory prenáša“) u ľudí, ktorí si zvolili takýto spôsob života.

Fenomén svätca v dejepisnej výučbe možno definovať podobne ako fenomén historickej osobnosti, avšak so zreteľnou špecifikáciou v oblasti mravnej a náboženskej. V prostredí necirkevnej školy nemôže byť efektívne uvádzať všetky atribúty svätcov, ale predstavenie konkrétnych historických postáv s určitým vyznačením cez svätorečenie môže prispieť k pochopeniu a tak azda aj k tolerancii. Svätci plnili v histórii úlohu vzorov, poskytovali istý ideál pre život mnohých ľudí v rôznom sociálnom postavení a s rôznym stupňom vzdelania, ľudí rozličných povolání, pováh a záujmov. Ako historické osobnosti mali svoje miesto v dejinách spoločnosti za svojho života – a osobitne v dejinách kultúry mnohí aj po smrti. Z množstva svätcov môže v dejepisnom vyučovaní nájsť miesto len časť, navyše zvyčajne v zjednodušených formuláciách výkladových textov. Ale určite má zmysel prezentovať vo výučbe vybrané postavy a cez ich životné peripetie, verbálne sformulované úsilie, konanie a jeho dôsledky umožniť žiakom lepšie pochopiť dobu, v ktorej žili. Práve život Augustína a Ignáca sprostredkovaný ich vlastným videním reality môže sugestívnym spôsobom ovplyvniť aktivizovanie žiakov počas vyučovacej jednotky a narušiť vžitú stereotypy a deformácie v historickom vedomí. Napriek samozrejmej subjektivite a istému skresleniu autobiografického podania dokáže dobre pripravený učiteľ v kombinácii s ďalšími prostriedkami a aktuálnymi spôsobmi výučby dosiahnuť stanovené ciele. Uplatnenie empatizácie v dejepisnom vyučovaní, t. j. tendencie vcítiť sa do konania ľudí z minulosti a snahy vysvetliť motiváciu ich činov „znútra“, chápeme ako jeden z krokov humanizácie vo výučbe dejepisu.

PaedDr. Miroslav Kmeť; Katedra histórie, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, Tajovského 40, Banská Bystrica 974 01 (kmet@fhv.umb.sk)

⁴⁶ SV. IGNÁC: O sebe ... 1997, s. 143-144.

Summary

The Phenomenon of Saints in Teaching History

Miroslav Kmet'

The phenomenon of the saint in the teaching of History can be defined similar like the phenomenon of historical personality however with remarkable specification in moral and religions area. We can not show all attributes of saints in the environment of undenominational school, but performing of specific historical persons with certain marking through the canonization can contribute to understanding and maybe also to tolerance. Saints carried out the place of examples, created certain ideal for life for lots of people in different social status and with different degree of education, people of different professions, characters and interests. They had own position in the History of society during their lives and particularly in the History of culture – many of them also in memoriam. There are just a few of saints who can take place in teaching of History and moreover mostly in the simple forms of explaining texts. But there is certainly important to present particular persons in teaching and through their life stories verbally formed work and their consequences to show pupils better understanding the time that they lived in. Life of St. Augustin and St. Ignatius mediated with their own accepting of reality can influence the activity of pupils during lessons suggestive way and interrupt traditional stereotypes. Despite of obvious subjectivity and certain deformation of autobiographical interpreting can well – prepared teacher in combination with other instruments and actual ways of teaching reach given aims. Use of empathization in the teaching of History - attempt to feel of doing of people from History and attempt to explain motivation of their actions from the “inside” can be one of the steps of humanization the teaching of History.